

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Dr. Nagy Zsanett

A szerzői jogok és nemzetközi védelmük

A szerzői jog a szellemi alkotások jogának egyik részterülete az iparjogvédelem mellett. A szerzői jogi szabályozások fókuszában a szellemi javak piaci hasznosíthatóságának biztosítása áll. A szerzői jog célja, hogy a szerző számára monopoljogokat biztosítson; ez teremti meg a művek piaci értékesíthetőségét, és ezen keresztül azt a jövedelmet, ami új művek létrehozását finanszírozza. A szerzői jog lényegét tekintve kizárólagos, abszolút szerkezetű tulajdonjog, az alkotó saját vagyonaként rendelkezik alkotásával: joga van azt másolni, terjeszteni, illetve másokat felhatalmazni annak reprodukálására, forgalmazására, nyilvánossághoz közvetítésére.

Szerzői jogi védelem alá tartozik az irodalom, a tudomány és a művészet minden - kreatív alkotófolyamat útján létrehozott - alkotása, a szerzői alkotások.¹ Emellett a szerzői jog bizonyos kapcsolódó (szomszédos) jogok oltalmát is biztosítja (előadóművészek, hangfelvétel-előállítók, rádió- és televízió szervezetek, filmelőállítók, adatbázis-szerkesztők alkotásai).²

A védelem az alkotást a szerző alkotó, szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg, nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől, a mű értékétől, vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől.³

A szerzői jogi védelem kiterjed az adatbázisokra is, melyek védelme eltér a hagyományostól: nem az egyéni-eredeti jelleget részesíti védelemben a jogalkotó, hanem az adatbázis létrehozójának jelentős anyagi és időráfordítását méltányolja. Az adatbázis szerzői jogi szempontból releváns elemei:

- adatok valamilyen rendszer szerinti gyűjteménye,
- ahol a rendezési elv szellemi tevékenység eredménye,
- az adatok elektronikus úton egyedileg hozzáférhetők,
- és az adatbázis előállítása jelentős anyagi, szellemi, valamint időráfordítással jár.

Szerzői jogi védelemben részesül az adatbázis egésze és az alkalmazott kiválasztási, szerkesztési elv, de nem esik a hatálya alá az abban lévő egyes adat. A védelem mind az elektronikus eszközökkel működtetett, mind a papírhordozón rögzített adatbázisokat is megilleti. Szerzői jogi védelemben *csak a gyűjteményes műnek minősülő* adatbázis részesül. Az adatbázisok gyűjteményes műként való védelme mellett bevezetésre került az adatbázisok sajátos (sui generis) védelme, mint szomszédos jog védelme.

A szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző); szerző bárki lehet. Amennyiben egyéni, eredeti jellege van, szerzői jogi védelem alatt áll más szerző művének átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is. Több szerző közös művére, ha annak részei nem használhatók fel önállóan, a szerzői jog együttesen és - kétség esetén - egyenlő arányban illeti meg a szerzőtársakat, a szerzői jog megsértése ellen azonban bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet. Ha a közös mű részei önállóan is felhasználhatók (összekapcsolt művek), a saját rész tekintetében a szerzői jogok önállóan gyakorolhatók. Az összekapcsolt művekből álló, együtt alkotott közös mű

---

¹ Szerzői alkotás: a) szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos, publicisztikai mű, b) a nyilvánosan tartott beszéd, c) a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció (szoftver), d) a színmű, a zenés színmű, a táncjáték és a némajáték, e) a zenemű, szöveggel vagy anélkül, f) a rádió- és a televíziójáték, g) a filmalkotás és más audiovizuális mű, h) a rajzolás, festés, szobrászat, metszés, könyvmás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás és annak terve, i) a fotóművészeti alkotás, j) a térképmű és más térképészeti alkotás, k) az építészeti alkotás és annak terve, l) a műszaki létesítmény terve, m) az iparművészeti alkotás és annak terve, n) a jelmez- és díszletterv, o) az ipari tervezőművészeti alkotás, p) a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis.

² A polgári törvénykönyv kimondja, hogy törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, melyekről külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók, és még közkinccsé nem váltak.

³ A szerzői jog az alkotások szellemi részét védi, a könyv által elmondott történetet, a szobor formáját, egy ötlet konkrét kifejeződését, megvalósulási formáját pl. Miki Egér (maga az ötlet, a találmány védelme a szabadalmak feladata). Kritérium, hogy a mű - a szabadalmakkal ellentétben - a szerző szubjektív szempontjából új legyen. Nem feltétlen, de szokásos tartalmi eleme a műnek a rögzítettség. Bizonyos műfajoknál (pl. tánc) az improvizatív alkotás is oltalomban részesül, a lényeg, hogy a közönség által felfogható, megismételhető, azonosítható legyen.

valamely részének más művel való összekapcsolásához az eredeti közös mű valamennyi szerzőjének hozzájárulása szükséges.

Együttesen létrehozottnak minősül a mű, ha a létrejövő egységes műben nem lehetséges az együttműködő szerzők jogait külön-külön meghatározni. A vagyoni jogok jogutódlással történő átszállásának egyik kivételes esete az együttesen létrehozott mű: szerzői a megalkotásban részt vevő természetes személyek, a vagyoni jog azonban a szerzők jogutódjaként az e tevékenységet végző szervezetet illeti (a befektetésre, irányításra tekintettel), amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta.

Szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű. A védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei nem részesülnek védelemben. A gyűjteményes mű egészére a szerzői jog a szerkesztőt illeti, ez azonban nem érinti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek és szomszédos jogi jogosultjai önálló jogait; ugyanakkor a gyűjteményes mű szerzői jogi védelme nem terjed ki a gyűjteményes mű tartalmi elemeire.

A szerző jogai

A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok - a személyhez fűződő és a vagyoni jogok - összessége, ami nem függ a mű publikálásától, vagy nyilvántartásba vételétől.⁴ A szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másra nem szállhatnak át, és érvényesen nem mondhat le róluk, azok halála után is fennmaradnak. A szerző halála után személyhez fűződő jogainak megsértése miatt a védelmi időn belül az léphet fel, akit a szerző hagyatékának gondozásával megbízott, ilyen hiányában aki a szerzői vagyoni jogokat öröklési jogcímen megszerezte. A védelmi idő eltelte után a szerző emlékének megsértése címén az érintett közös jogkezelő szervezet vagy szerzői érdek-képviselői szervezet is felléphet. A szerző meghatározott személyhez fűződő jogainak védelmében a felhasználó is felléphet, ha ahhoz a szerző a felhasználási szerződésben kifejezetten hozzájárult.

Személyhez fűződő jogok

A polgári jog szerint a személyhez fűződő jogok az embernek és a jogi személyeknek biztosítják azt a háborítatlanságot, integritást, beavatkozás-mentességet, mely társadalmi rendeltetésének, szerepének betöltéséhez szükséges. A személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani, e jogok a törvény védelme alatt állnak.

a) A mű nyilvánosságra hozatala

A szerző határoz arról, hogy művét nyilvánosságra hozza-e. Ezt megelőzően a mű lényeges tartalmáról csak a szerző hozzájárulásával szabad a nyilvánosság számára tájékoztatást adni. A szerző halála után fellelt művet ellenkező bizonyításig úgy kell tekinteni, hogy azt nyilvánosságra hozatalra szánta. A szerzőnek joga van nyilvánosságra hozott művét utóbb visszavonni.

b) A név feltüntetése

A szerzőt megilleti az a jog, hogy művén és a művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék. A mű részletének átvétele, idézése vagy ismertetése esetén, az át- vagy feldolgozáson és a fordításon az alapul szolgáló mű szerzőjének nevét is fel kell tüntetni. A szerző jogosult művét nevének megjelölése nélkül vagy felvett néven is nyilvánosságra hozni.

c) A mű egységének védelme

A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.⁵

---

⁴ A gyakorlatban az eredeti művet a Szerzői Jogvédő Hivatal átveszi megőrzésre, feltünteti a szerző nevét, és a jogviszony keletkezésének idejét. A nyilvántartásba vétel csak deklaratív aktus, célja a szerzői jog fennállásának közhitelű tanúsítása, a szerző és a mű pontos azonosíthatósága érdekében.

⁵ Különösen fontos ez a színház világára, ahol az előadások általában már nyilvánosságra hozott művek interpretációi, ahol az előadók személyiségétől függően elkerülhetetlen a szubjektív egyéniesítés.

d) A szerzőség elismerése

A szerző követelheti, hogy e minőségét senki se vonja kétségbe.

Vagyoni jogok

A szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására, és minden egyes felhasználás engedélyezésére. A szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti, amelynek a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia. A díjazás felhasználási módoként eltérő, arról a jogosult csak kifejezett nyilatkozattal mondhat le, a lemondást több esetben a törvény ki is zárja. A szerzőt megilleti a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának (árakon feltüntetése, forgalmazást elősegítő, reklámcélú felhasználása), és az ilyen hasznosítás engedélyezésének kizárólagos joga is (merchandising).

A vagyoni jogok örökölhetők, róluk halál esetére rendelkezni lehet, meghatározott esetekben és feltételekkel átruházhatók, illetve átszállnak. A törvény megengedi a *számítógépes programokra*, az *adatbázisokra*, valamint a *reklámozás céljából megrendelt művekre* vonatkozó vagyoni jogok átruházását; a *filmalkotások* esetében a törvény vélelmet állít fel arra, hogy a megfilmesítési szerződés alapján a szerző a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való jogot az előállítóra ruházza át.

Ha a művet név nélkül vagy felvett néven hozták nyilvánosságra, a szerzői jogokat a szerző fellépéséig az gyakorolja, aki a művet először hozta nyilvánosságra.

Eltérő megállapodás hiányában a mű átadásával a vagyoni jogok a törvény erejénél fogva a szerző jogutódjaként a munkáltatóra szállnak át, ha a mű elkészítése a szerző munkaviszonyból folyó kötelessége. A törvény speciális szabályokat ír elő ilyen esetekben a szerzőt megillető díjjogosultságra, valamint a személyhez fűződő jogok gyakorlására.

a) A többszörözés joga

A szerző kizárólagos joga, hogy a művét többszörözze, és hogy erre másnak engedélyt adjon. Többszörözés a mű anyagi hordozón való közvetlen vagy közvetett rögzítése, bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen, valamint egy vagy több másolat készítése a rögzítésről. A többszörözés joga tipikusan másodlagos felhasználáshoz, s mint ilyen, nem felhasználási engedélyhez, hanem a díjigény elismeréséhez kötött felhasználói jogosultság (mechanikai jogok⁶). A mű többszörözésére adott engedély csak kifejezett kikötés esetén ad a felhasználónak jogot arra, hogy a művet kép- vagy hangfelvételen rögzítse, illetve számítógéppel vagy elektronikus adathordozóra másolja.⁷

b) A terjesztés joga

A szerző kizárólagos joga, hogy a művét terjessze, és hogy erre másnak engedélyt adjon. Terjesztésnek minősül a mű eredeti vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele forgalomba hozatallal vagy forgalomba hozatalra való felkínálással. A terjesztési feljogosítás csak kifejezett kikötés esetén ad jogot a műpéldányok importálására.

c) A nyilvános előadás⁸ joga

A szerző kizárólagos joga, hogy művét nyilvánosan előadja, és hogy erre másnak engedélyt adjon. A jog különbséget tesz a nem színpadra szánt művek (kisjogos felhasználás), valamint a színpadi művek nagyobb részeinek, illetve a teljes színpadi mű előadása között (nagyjogos művek).⁹

d) A mű nyilvánossághoz való közvetítésének joga

⁶ A hangfelvétel illetve multimédiás mű előállítója díjfizetés ellenében a már nyilvánosságra hozott nem színpadi zeneművek és szövegek digitális vagy egyéb hang- és képhordozón rögzített változatának többszörözésére és terjesztésére jogosult.

⁷ A rögzítés joga a többszörözési jog része, ugyanakkor önálló intézmény, melyre a felhasználási szerződésnek külön ki kell térnie. Kivétel ez alól a sugárással illetve vezeték útján történő nyilvánossághoz közvetítés, mikor a rögzítés technikai feltétele a közvetítésnek; külön megállapodás hiányában ez nem jogosít fel az archiválásra, a közvetítést követően a rögzítést három hónapon belül meg kell semmisíteni. Kivételek ez alól azon, külön törvényben meghatározott rögzítések, melyeknek rendkívüli dokumentációs értéke van, mert azok közgyűjteménynek minősülő kép- és hangarchívumban korlátlan ideig megőrizhetők (Nemzeti Audiovizuális Archívum).

⁸ Előadás a mű érzékelhetővé tétele jelenlévők számára. Nyilvános az előadás, ha az a nyilvánosság számára hozzáférhető helyen történik.

⁹ A kisjogos felhasználásoknál az engedélyezés illetve díjfizetés a közös jogkezelő szervezet útján történik, a teljes mű nyilvános előadása pedig a szerzővel kötött konkrét felhasználási szerződéshez kötött.

A szerző kizárólagos joga, hogy a művét sugárzással a nyilvánossághoz közvetítse, és hogy erre másnak engedélyt adjon. Sugárzás a mű érzékelhetővé tétele távollévők számára hangoknak, képeknek és hangoknak, vagy technikai megjelenítésüknek vezeték vagy más hasonló eszköz nélkül megvalósuló átvitelével.

e) Az átdolgozás joga

A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, és hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, és a mű minden olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.

A védelmi idő

A szerző joga művének felhasználását egy meghatározott időtartamon belül korlátozni. A védelmi idő tartama országonként eltérhet, ám a legtöbb ország a Berni Unió Egyezmény alapján állapítja meg ezen időtartamot (50 év). Hazánkban a szerzői jogok a szerző életében és halálától számított hetven éven át részesülnek védelemben, azt követően a művek szabadon felhasználhatók, de a szerző nevét azután is fel kell tüntetni. A védelmi idő lejártával sem szűnnek meg a személyhez fűződő jogok (senki nem állíthatja, hogy ő írta Petőfi verseit).

A védelmi idő eredeti célja, hogy a mű alkotója azalatt szabadon felhasználhassa alkotását, és abból haszonhoz juthasson; a védelmi idő lejártával alkotása közkinccsé válik, az egyetemes emberi tudást gazdagítja, és lehetővé válik a mű ingyenes, külön engedély nélkül felhasználása, akár fejlesztése is. A védelmi idő alatt a szerző nem köteles művét használni, vagy a felhasználásra bárkinek is engedélyt adni.

A védelmi időt a szerző (gyűjteményes mű esetében a szerkesztő) halálát követő év első napjától, szerzőtársak esetében az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani. Ha a szerző személye nem állapítható meg, a védelmi idő a mű első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított hetven év, akárcsak az együttesen létrehozott mű védelmi ideje. Több részben nyilvánosságra hozott mű esetében az első nyilvánosságra hozatal évét részenként kell számítani.

A szerzői jogok korlátai

A szabad felhasználás

A szerzői jogi monopólium ellensúlyozására szolgálnak a szabad felhasználás garanciái. A szabad felhasználás körében a felhasználás díjtalan, és ahhoz a szerző engedélye nem szükséges. A szabad felhasználás csak a vagyoni jogokat érinti, és kizárólag a már nyilvánosságra hozott művekre vonatkozik. A felhasználás csak annyiban megengedett, illetve díjtalan, amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá amennyiben megfelel a tisztesség követelményeinek, és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra. A szabad felhasználásra irányuló rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni.

- A mű részletét - indokolt terjedelemben és az eredetihez híven - a forrás és a szerző megnevezésével bárki idézheti;
- nyilvánosságra hozott irodalmi vagy zenei mű részlete, vagy kisebb terjedelmű ilyen mű iskolai oktatási célra, tudományos kutatás és ismeretterjesztés céljára átvehető (átvétel az idézést meghaladó mértékű felhasználás is);
- természetes személy magáncélra a műről másolatot készíthet, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját¹⁰ közvetve sem szolgálja (kivétel ez alól az építészeti mű, a műszaki létesítmény, a szoftver és a számítástechnikai eszközzel működtetett adatbázis, valamint a mű nyilvános előadásának kép- vagy hanghordozóra való rögzítése);¹¹

¹⁰ Jövedelemfokozás célját szolgálja a felhasználás, ha alkalmas arra, hogy a felhasználó (üzlet, szórakozóhely) vevőkörét vagy látogatottságát növelje, vagy ha a vendégek, fogyasztók szórakoztatását szolgálja. Jövedelemszerzésnek minősül különösen a belépődíj szedése, akkor is, ha egyéb elnevezés alatt történik.

¹¹ Kotta reprográfiával magáncélra sem többszörözhető, teljes könyv vagy napilap, folyóirat magáncélra is csak kézzel vagy írógéppel másolható. Nem minősül szabad felhasználásnak ha a műről más személlyel készíttetnek másolatot számítógépen, illetőleg elektronikus adathordozóra.

- nyilvános könyvtár, iskolai, muzeális intézmény, levéltár, kép- és hangarchívum meghatározott belső célra a célnak megfelelő mértékben és módon készíthet másolatot, ha az nem szolgál jövedelemszerzést, valamint a gyűjteményhez tartozó művek helyiségeikben számítógépen a nyilvánosság számára közvetíthetők;
- a mű járulékos vagy közbenső - a felhasználásra irányuló műszaki folyamat elválaszthatatlan és lényeges részét képező, önálló gazdasági jelentőség nélküli - időleges többszörözése;
- bírósági, továbbá államigazgatási vagy más hatósági eljárásban a mű bizonyítás céljára felhasználható;
- nyilvános könyvtár gyűjteménye haszonkölcsönbe adható (kivétel a szoftver és a számítástechnikai eszközzel működtetett adatbázis);
- ha az előadás jövedelemszerzést nem szolgál, és a közreműködők sem részesülnek díjazásban, a művek bizonyos esetekben (művészeti csoportokban, ünnepségeken, családi körben) előadhatók;
- saját műsor sugárzásához jogszerűen felhasználható műről a rádió- vagy televízió szervezet által történő ideiglenes rögzítés;
- napi eseményekhez kapcsolódó, időszerű gazdasági vagy politikai tény- és híryanagot tartalmazó közlemények, feltéve, hogy a szerző ezt nem tiltotta meg;
- nyilvánosan tartott előadások művek részletei, politikai beszédek tájékoztatás céljára indokolt terjedelemben;
- a televíziós műsorszolgáltatásban bármely képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, iparművészeti vagy ipari tervezőművészeti alkotás díszletként szabadon felhasználható, a szerző nevének feltüntetése sem kötelező (a díszlet és jelmez céljára készült művek televíziós felhasználásához a szerző engedélye és nevének feltüntetése szükséges).

A szabad felhasználás körében többszörözött példányok - a könyvtárközi kölcsönzés kivételével - nem terjeszthetők a szerző engedélye nélkül. A jövőben díj illeti meg az irodalmi és zeneművek szerzőit a nyilvános könyvtári kölcsönzések után, a díjat az állami költségvetés biztosítja.

A felhasználási szerződés

Felhasználási szerződés alapján a szerző engedélyt ad művének felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni. A már nyilvánosságra hozott művek tekintetében a felhasználáshoz való hozzájárulás nem teljes jog, csak a díjigényre korlátozódik. A további felhasználás már nem kötődik a szerző engedélyéhez, mert az a nyilvánosságra hozatallal megadottnak tekintendő. A felhasználások olyan módozatainál, melyeket a szerző már nem tud nyomon követni (ún. másodlagos felhasználások, előadások köre, amikor a rögzített mű további közvetítése, értékesítése történik), a díjigény érvényesülését a jog különböző jogintézmények megteremtésével biztosítja (pl. „üres kazetta” jogdíj¹², „reprográfiai” jogdíj¹³, kisjogos megjelenések, stb.). Ezen esetekben a felhasználó szerződést a szerzői jogok közös kezelését végző szervezettel kell megkötni.

A felhasználási szerződés tartalmát a felek szabadon állapítják meg. Ha tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni. A felhasználási szerződés csak kifejezett kikötés esetén ad kizárólagos jogot. Kizárólagos felhasználási engedély alapján csak a jogszerző használhatja fel a művet, a szerző további felhasználási engedélyt nem adhat, és maga is csak akkor marad jogosult a mű felhasználására, ha ezt a szerződésben kikötötték.

A kizárólagos felhasználási szerződés a jövőre nézve szünteti meg a szerző jogát arra, hogy a szerződésben foglalt jogokat gyakorolhassa, illetve hogy arra harmadik személynek engedélyt adjon. A kizárólagos engedélyezési jog nem zárja ki, hogy az azt megelőzően kötött nem kizárólagos szerződés továbbra is hatályban maradjon. Lehetőség van azonban a nem kizárólagos jogot biztosító szerződésben úgy rendelkezni, hogy amennyiben a szerző később kizárólagos szerződést köt

¹² Az előadóművészi teljesítmények hang- és képhordozókon történő rögzítésének és többszörözésének ellenértéke. A szerzői és szomszédos jogi jogosultak magáncélú másolás miatt elmaradt haszna kompenzálása céljából a szórakoztatóipar hardware előállítóit kötelezik jogdíjfizetésre. A magyar jog az üres hang- és képhordozók után számol jogdíjat, mely a termékek árába beépülve végül a fogyasztókra hárul.

¹³ Azon jogosultakat illeti, akiknek művei fénymásolással, vagy más hasonló módon, papíron vagy más hordozón, azaz reprográfiával többszörözhetőek. E jogdíjat azok a vállalkozások kötelesek megfizetni, amelyek másolóeszközöket gyártanak, importálnak, vagy ellenérték fejében üzemeltetnek.

ugyanazon jogokra, úgy a nem kizárólagos szerződés hatályát veszti. A szerző felmondhatja a kizárólagos felhasználási engedélyt, ha a felhasználó nem kezdi meg a mű felhasználását a szerződésben meghatározott vagy az elvárható időn belül, illetve ha a felhasználó megszerzett jogait nyilvánvalóan a szerződés céljának megvalósítására alkalmatlan módon vagy nem rendeltetésszerűen gyakorolja.¹⁴ Felmondás helyett a szerző - a díj arányos csökkentése mellett - megszüntetheti az engedély kizárólagosságát.

A szerzőnek a polgári jogi szabályok alapján együttműködési és tájékoztatási kötelezettsége van, így a nem kizárólagos szerződésről, mint lényeges körülményről tájékoztatni köteles a leendő kizárólagos felhasználót.

Amennyiben sem jogszabályi rendelkezés, sem a felhasználási szerződés nem utal kizárólagos jogra, a szerző egyszerre több felhasználóval is köthet felhasználási szerződést. Egy mű esetében számos kizárólagos felhasználási szerződés köthető egyidejűleg, hiszen a felhasználási jogok legtöbbször több különböző területen működő felhasználóhoz kapcsolódnak, és az eltérő felhasználási jogosultság, más célközönség miatt ezek a szerződések nem zárják ki egymást. Így a kizárólagosság szempontjából rendkívül lényeges, hogy mely módokra vonatkozik a felhasználási jog.

Amikor a szerző művének felhasználási jogait korlátlanul és kizárólagosan átruházta, utóbb viszont olyan felhasználási mód válik ismertté, amely akkor még nem létezett, arra nem vonatkozik a felhasználási jog átruházása. Ilyenkor a felhasználási módot illetően a felek módosíthatják az eredeti szerződést, ennek hiányában a felhasználó nem akadályozhatja meg, hogy a szerző más felhasználóval megállapodjon. A kizárólagosság biztosítása általában a legfontosabb felhasználói érdek, különösen a nagy anyagi befektetéseket igénylő alkotásoknál (pl. film). Amikor a vagyoni jogok a törvény szerint átszállnak (munkaviszonyban alkotott mű, szoftver, reklámozás céljára megrendelt mű, adattár), a kizárólagosság a vagyoni jogok jogosultját illeti, így a szerződésnek ez külön nem tárgya.

A felhasználási szerződés írásba foglalás esetén érvényes, kivétel ez alól a szoftver és az adatbázis kereskedelmi forgalomban történő megszerzése, valamint ha a szerződés napilapban vagy folyóiratban közzétételre került.

Ha a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat köteles végrehajtani. Ha e kötelezettségének nem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni, a felhasználó a változtatásokat hozzájárulása nélkül is végrehajthatja.

A felhasználási engedély korlátozható valamely területre, időtartamra, felhasználási módra és a felhasználás meghatározott mértékére. A szerződés köthető határozott vagy határozatlan időtartamra. Az időbeli korlátok közé tartozik a védelmi idő, amely a szerzői és szomszédos jogi jogosultak felhasználási jogának elenyészését eredményezi. A területi hatály korlátlan is lehet, a világ minden tájára kiterjedhet. Jogszabály vagy a szerződés eltérő rendelkezése hiányában a felhasználási engedély a Magyar Köztársaság területére terjed ki és időtartama a szerződés tárgyát képező műhöz hasonló művek felhasználására kötött szerződések szokásos időtartamához igazodik. Ha a szerződés nem jelöli meg a felhasználási módokat, illetve nem határozza meg a felhasználás megengedett mértékét, az engedély a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra és mértékre korlátozódik. A felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén vonatkozik átdolgozásra.

Az életmű szerződést a törvény tiltja: semmis a felhasználási szerződés azon kikötése, amellyel a szerző meghatározatlan számú jövőbeli művének felhasználására ad engedélyt. A jövőben ismertté váló felhasználási módokra adott felhasználási engedély szintén semmis. A felhasználási szerződésben a felhasználó főszabályként csak arra szerez jogot, hogy a szerződésben meghatározott körben saját maga felhasználhassa a művet. Amennyiben a felhasználási jogot nem maga kívánja gyakorolni, más felhasználóra történő átruházásra csak akkor jogosult, ha a szerző ezt kifejezetten megengedte. Figyelemmel arra, hogy a kulturális piacon a

¹⁴ Ha a felhasználási szerződést határozatlan, vagy öt évnél hosszabb időtartamra kötötték, a szerző felmondási jogát csak a szerződés megkötésétől számított két év eltelte után gyakorolhatja, s akkor is csak azt követően, hogy a teljesítésre a felhasználónak megfelelő határidőt szabott és az eredménytelenül telt el. A felmondási jogáról a szerző előzetesen nem mondhat le, gyakorlását legfeljebb ötéves időtartamra lehet kizárni.

felhasználói kör egy láncolatot alkot (pl. filmelőállító, filmforgalmazó, moziüzemeltető, sugárzó szervezet), a gyakorlatban a felhasználási szerződésben szinte kivétel nélkül megtalálható a felhasználás harmadik személynek történő engedélyezése. Ezzel az eredeti felhasználónál általában bevétel keletkezik, így a szerző az átruházás ellenértékének bizonyos hányadára jogosult. Ha a felhasználó a szerző beleegyezése nélkül ruházza át a jogait, illetve ad további felhasználási engedélyt, a felhasználó és a jogszerző egyetemlegesen felelnek a felhasználási szerződés teljesítéséért. Ha a szerző a törvényben meghatározott esetekben vagyoni jogait ruházza át a felhasználóra, ez az engedélyezési joga elenyészik, azt a vagyoni jogok jogosultja gyakorolja. A felhasználási engedély a felhasználó gazdálkodó szervezet megszűnése esetén a szerző beleegyezése nélkül átszáll a jogutódra.

A jövőben megalkotandó műre vonatkozó szerződés alapján átadott mű elfogadásáról a felhasználó két hónapon belül köteles nyilatkozni. Ha határidőn belül nem nyilatkozik, a művet elfogadottnak kell tekinteni. A felhasználó jogosult a művet indokolt esetben - megfelelő határidő tűzésével - a szerzőnek kijavítás végett visszaadni, akár ismételten is.

A polgári jog szabályai szerint a szolgáltatásnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy azt rendeltetésének, illetőleg a szerződésben kikötött vagy egyébként a szerződéskötéskor a kötelezett által ismert célnak megfelelően lehessen felhasználni. A szolgáltatás alkalmatlanságát a felhasználónak kell bizonyítania, ezért alapvető érdeke, hogy a jövőben megalkotandó műre irányuló felhasználási szerződés pontosan tartalmazza a felhasználás céljának megfelelő mű tulajdonságait. A kijavítási igénynek indokoltnak kell lennie, és a kijavításra megfelelő határidőt kell kitűzni. Ha a szerző a kijavítást alapos ok nélkül megtagadja, vagy határidőre nem végzi el, a felhasználó a szerződéstől díjfizetés kötelezettsége nélkül elállhat. Alapos okkal tagadja meg a szerző a kijavítást, ha a felhasználási szerződésben meg nem határozott cél elérésére irányul, ha a kijavításra adott idő nyilvánvalóan irreális, ha a kijavítás egy új mű elkészítését jelentené, illetve ha a kérelem nem részletezi kellő mértékben a kijavítandó részeket. Ha a mű javítás után sem alkalmas a felhasználásra, a szerzőt csak mérsékelt díjazás illeti.

Ha a szerző alapos okból visszavonja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyét, vagy a már nyilvánosságra hozott művének további felhasználását megtiltja, a felhasználási szerződést felmondhatja, de köteles biztosítékot adni a nyilatkozat időpontjáig felmerült kár megtérítésére. Ha a felhasználási szerződés ilyen okból történő felmondását követően a szerző ismét hozzá kíván járulni a mű nyilvánosságra hozatalához vagy további felhasználásához, a korábbi felhasználót előfelhasználói (elővásárlási) jog illeti.

A felhasználási szerződésre vonatkozó rendelkezéseket alkalmazni kell a vagyoni jogok átruházására irányuló szerződésekre is. A szerzői jogi szabályok mellett a szerződésekre alkalmazni kell a polgári törvénykönyv általános szabályait is. A törvény külön szerződéstípusként szabályozza többek között a kiadói, a szoftver- és a filmalkotásokra vonatkozó felhasználási szerződéseket. A filmalkotásokra és audiovizuális művekre speciális szabályok vonatkoznak, mert ezek több szerzőtárs közös alkotásai. A szerzők - ellenkező kikötés hiányában - a filmalkotás létrehozására kötött szerződés alapján vagyoni jogaikat átruházzák a film előállítójára. A szerzők védelmét szolgálja, hogy bizonyos jogosultságok - az "üres kazetta" jogdíj, a bérbeadásból származó díjigény, a "kábeljogdíj"¹⁵ - nem szállnak át, s a szerzőket minden felhasználási mód tekintetében külön díjazás illeti.

A vizuális művek (képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotások, valamint a műszaki létesítmények tervei) jogosultjait speciális személyhez fűződő és vagyoni jogosultságok is megilletik, pl. a kiállítás joga, amely alapján az alkotás tulajdonosa köteles a szerző rendelkezésére bocsátani a művet annak kiállítása céljából, illetve a tulajdonos az ilyen műveket a jogosult engedélye nélkül nem állíthatja ki. Speciális jogosultság a „követő jog”, amely alapján a szerzőt az alkotás tulajdonjogának kereskedelmi tevékenységet folytató gazdálkodó szervezet közreműködésével történő átruházásakor szerzői díj illeti.

---

¹⁵ A művek egyidejű, változatlan továbbközvetítésére tekintettel fennálló jogdíjigény.

Kiadói szerződés

A felhasználási szerződés altípusa; kiadói szerződés alapján a szerző köteles a művet a kiadó rendelkezésére bocsátani, a kiadó pedig jogosult azt kiadni, forgalomba hozni, és köteles a szerzőnek díjat fizetni. A kiadási jog - a gyűjtemények, valamint a napilapok és folyóiratok számára készült művek kivételével - főszabály szerint kizárólagos. A kiadás joga - kétség esetén - a mű magyar nyelvű kiadására vonatkozik.

A szerző a kiadókkal kötött megállapodással nemcsak a piacra jutáshoz szükséges erőforrásokhoz fér hozzá, de saját piaci kockázatát is csökkenti. Attól fogva, hogy a szerző aláírta a szerződést a kiadóval, és megkapta a művéért járó összeget, a mű sikerének vagy sikertelenségének kockázatát a kiadó viseli.

A szerzőnek általában más megfontolásai vannak: míg a kiadó elsősorban az üzleti sikerességben érdekelt, addig a szerző sikeressége nem kizárólag anyagi. Az, hogy egy mű hány fogyasztóhoz jut el, hány nyelvre fordítják le, milyen kiadók adják ki, akadémiai körökben hányan hivatkoznak rá sokszor fontosabb a szerző számára, mint az anyagi sikeresség.

A szerzői jogok rendszere nem választható el attól a piaci/üzleti környezettől, amelyik a létrejövő műveket eljuttatja a fogyasztókhöz. Annak a világnak azonban, amelyikben a művek nyilvánosságához eljuttatása jelentős erőforrásokat - nyomdákat, hanglemezgyártó üzemeket, rádió és televízióállomásokat, mozihálózatot - igényelt, az internettel vége lett. Nincs szükség jelentős anyagi befektetésre, drága frekvenciaengedélyre és stúdiótechnikára, nem kellene a tv-csatornák és a műholdas közvetítőlánc. A kulturális javak termelésének és terjesztésének költségei radikálisan lecsökkentek, a művek felhasználói és a szerzők minden eddiginél könnyebben képesek kapcsolatba lépni egymással. Ma előbb lehet a szerzőtől engedélyt szerezni emailen, mint megtalálni azt a közvetítőt, aki a jogokat birtokolja.

A szerzői jogok megsértésének következményei

Jogainak megsértése esetén a szerző a jogsértővel szemben polgári jogi igényeket támaszthat:

- követelheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;
- követelheti a jogsértés vagy az azzal közvetlenül fenyegető cselekmények abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;
- követelheti, hogy a jogsértő adjon elégtételt;
- követelheti, hogy a jogsértő szolgáltatson adatot a jogsértéssel érintett dolgok vagy szolgáltatások előállításában, forgalmazásában, illetve teljesítésében résztvevőkről, a jogsértő felhasználásra kialakított üzleti kapcsolatokról;
- követelheti a jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítését;
- követelheti a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását a jogsértő részéről és költségén, továbbá a jogsértéshez használt eszközök és anyagok, valamint a jogsértéssel előállott dolgok lefoglalását,
- a polgári jogi felelősség szabályai szerint kártérítést is követelhet (szubjektív, csak felróhatóság esetén).

Igényét azzal a személlyel szemben is támaszthatja, akinek szolgáltatásait a jogsértés elkövetéséhez igénybe vették, ill. aki kereskedelmi mértékben birtokolta a jogsértéssel érintett dolgokat, vagy szolgáltatást nyújtott a jogsértés elkövetéséhez. A jogosult azt is követelheti, hogy az eredményeit elsajátító, vagy felhasználó személy részeltesse őt az elért vagyoni eredményben. A bíróság módosíthatja a felhasználási szerződést, ha az a szerzőnek a felhasználás eredményéből való arányos részesedéshez fűződő lényeges jogos érdekét azért sérti, mert a mű felhasználása iránti igénynek a szerződéskötést követően bekövetkezett jelentős növekedése miatt feltűnően nagyra válik a felek szolgáltatásai közötti értékkülönbség („bestseller klauzula”). A hazai szerzői jogi törvény csak a szerző javára engedi meg a szerződés bíróság által történő módosítását: nem fordulhat elő, hogy a felhasználási szerződésben kikötött jogdíjbevételeből utóbb vissza kelljen fizetnie a szerzőnek, mert a felhasználás a vártnál kevésbé eredményes.

A szerzői jog megsértése esetén a szerző követelheti a vámhatóság intézkedését a jogsértéssel érintett vámárak forgalomba kerülésének megakadályozására, illetve büntetőjogi jogkövetkezményeket kezdeményezhet.

Nem beszélhetünk a személyhez fűződő jogok sérelméről, ha e jogok korlátozása jogszerűen történik (pl. őrizetbe vétel, szabadságvesztés, távoltage, jogos védelem), a jogok korlátozása esetén azonban a szükségesség, arányosság, célszerűség elvének meg kell felelni.

A személyhez fűződő jogokat nem sérti az a magatartás, amelyhez a jogosult hozzájárult, feltéve, hogy a hozzájárulás megadása társadalmi érdeket nem sért vagy veszélyeztet. A személyhez fűződő jogokat egyébként korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis.

Közös jogkezelő szervezetek

A szerzői jogérvényesítés modern intézményei, az érintett alkotók köreinek önkéntes, érdekvédelmi, társadalmi szervezetei. Az érintett alkotói körök jogainak kezelésére csak egy-egy szervezet létesíthető és vehető nyilvánartartásba.

A közös jogkezelő szervezet szerződéses vagy jogszabályi felhatalmazás alapján sok (adott esetben az összes) szerző azonos típusú szerzői jogait gyakorolja. A közös jogkezelő adja meg az alkotások felhasználásához szükséges engedélyeket, és beszedi, majd a jogosultaknak továbbutalja ennek ellenértékét, a jogdíjat.¹⁶

A művek, műsorok egyidejű és nagy tömegű közvetítése miatt egyedileg nem gyakorolható szerzői és szomszédos jogok érvényesítése érdekében gondoskodnak a műsorok közvetítésének engedélyezéséről és a jogok érvényesítéséről (jogdíjak beszedése, felosztása, dokumentálása). A felhasználások jogosítására és a fizetendő díjak mértékére vonatkozóan a közös jogkezelő köt szerződést a felhasználókkal.

Az első közös jogkezelő szervezet az 1850-ben létrejött francia SACEM. A jelenleg Magyarországon működő közös jogkezelő szervezetek az irodalmi és zenei művek és az általános jogkezelés tekintetében az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület, a képző- és iparművészek tekintetében a HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület, filmalkotások és előállítók tekintetében a Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete (Filmjus), az előadóművészi teljesítmények tekintetében a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége Előadóművészi Jogvédő Irodája (MSZSZ-EJI), valamint a hangfelvételek kiadói tekintetében a Magyar Hanglemezkiadók Szövetsége (MAHASZ). Az Artisjus és a HUNGART hozta létre a Magyar Reprográfiai Szövetséget a reprográfiai jogdíjak kezelésére.

A szerzői joggal szomszédos jogok védelme

Az eredeti alkotások mellett a szerzői jog védelemben részesíti azokat a teljesítményeket is, amelyek nem művek létrehozásából, hanem egy már meglévő alkotás, vagy egyéb anyagok közönséghez való közvetítéséből állnak. Ezekben az esetekben tipikusan gazdasági befektetés áll a teljesítmény mögött, s a törvény e teljesítményeken fennálló jogosultságokat védi speciális szabályok előírásával. A szerzői joghoz kapcsolódó jogok sajátossága, hogy gyakorlásuk sok esetben egyedileg nem lehetséges, csak közös jogkezelőn keresztül. A kapcsolódó jogok jogosultjai számára biztosított jogok nem befolyásolják az alkotásokhoz fűződő szerzői jogok védelmét.

1994-ben iktatták elsőként törvénybe a szerzői joggal szomszédos jogok kategóriáját. A szomszédos jogok alapján a védelem arra vonatkozik, akiknek tevékenysége a szerzői alkotás felhasználására szolgáló gyártásra, fogalmazásra és közvetítésére irányul: az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók, a rádió- és televízió-szervezetek, valamint a filmek előállítói.

Az előadóművészek hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy

- rögzítetlen előadását rögzítsék;
- rögzítetlen előadását sugározzák vagy más módon a nyilvánossághoz közvetítsék;
- rögzített előadását többszörözzék, terjesszék, valamint
- rögzített előadását vezetékes úton vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy tegyék a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg (internet).

¹⁶ Gyakran szociális feladatokat is ellátnak, tagjaik számára orvosi szolgáltatást, nyugdíjpénztárt, ösztöndíjakat, támogatásokat nyújtanak a beszedett jogdíjak azon részéből, amelyet a tagok egyetértésével erre a célra elkülönítenek.

Előadóművész az a személy, aki a műveket, szellemi alkotásokat más személyek számára élvezhetően megjeleníti (pl. színművészek, énekesek, zeneművészek, táncosok). Az előadóművészet tárgya lehet saját alkotás, más alkotása, a folklór is. Az előadóművésznak a felhasználásokért - ha a törvény másként nem rendelkezik - díjazás jár. Ezen túlmenően az előadóművészt bizonyos körben személyhez fűződő jogok is megilletik (a felhasználás jellegétől függően nevét feltüntessék). Nyilvánosságra hozatalnak számít a hangfelvétel jelenlévők számára, valamint interaktív úton történő hozzáférhetővé tétele, így ehhez is kell az előadóművész hozzájárulása.

A hangfelvételek előállítóinak kell a hozzájárulása ahhoz, hogy a hangfelvételt többszörözzék, terjesszék, vezetékek útján vagy bármely más eszközzel vagy módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegyék.

Kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnek (vagy arról készült másolatnak) a sugárzásért és bármilyen más módon történő nyilvánossághoz közvetítésért a szerzői jogi védelem alatt álló művek felhasználásáért fizetendő díjon felül a felhasználónak további díjat kell fizetnie, amely fele-fele arányban illeti meg a hangfelvétel előállítóját és az előadóművészt. A hangfelvétel forgalomba hozott példányainak nyilvános haszonkölcsönbe valamint bérbeadásához a hangfelvételben foglalt mű szerzőjének hozzájárulásán kívül a hangfelvétel előállítójának hozzájárulása is szükséges.

A rádió- és televízió-szervezetek hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy műsorukat

- rögzítsék,
- rögzítés után többszörözzék, valamint
- más rádió- vagy televízió-szervezetnek sugározzák, illetve a nyilvánossághoz közvetítsék¹⁷.

A televízió-szervezet hozzájárulása szükséges ahhoz is, hogy műsorát a közönség részére közvetítsék olyan helyiségben, amely belépti díj ellenében hozzáférhető a közönség számára. A felhasználásokért díjazás jár. Saját műsornak a nyilvánossághoz vezeték útján történő közvetítése esetén a rádió- és televízió-szervezetet megilleti neve feltüntetésének joga.

A filmek előállítóinak védelmére is hasonló szabályok léteznek.

Az adatbázisok előállítóinak hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy az adatbázis tartalmának egészét vagy jelentős részét

- másolat készítése útján többszörözzék (kimásolás), illetve
- a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegyék az adatbázis példányainak terjesztésével vagy a nyilvánossághoz való közvetítéssel (újrahasznosítás).

Nem szükséges az adatbázis előállítójának hozzájárulása ahhoz, hogy a nyilvánosságra hozott adatbázist jogszerűen felhasználó személy az adatbázis tartalmának jelentéktelen részét kimásolja, illetve újrahasznosítsa.

A védelmi időt szomszédos jogok esetében a törvény általánosságban 50 évben állapítja meg, az előadás, vagy a mű forgalomba hozatalától, illetve a sugárzástól számítva. A hangfelvételek és az azokban rögzített előadások, valamint a filmek annak az évnek a végétől számított 50 évig részesülnek védelemben, amelyben először forgalomba hozták; ha ez idő alatt nem hozták forgalomba, annak az évnek a végétől számított 50 évig, amelyben készült. Ha a nyilvánossághoz közvetítés megelőzi a forgalomba hozatalt, a védelmi időt az első ízben a nyilvánossághoz történő közvetítés évét alapul véve kell számítani. Az adatbázis előállítói az első nyilvánosságra hozatalt, illetve az adatbázis elkészítését követő év első napjától számított 15 évig részesülnek védelemben.

---

¹⁷ A műsorszolgáltatók által készített, és a nyilvánossághoz eljuttatott műsorok vonatkozásában e műsorszolgáltatók kizárólagos joga a műsoraik olyan módon történő hozzáférhetővé tétele, amelynek során a közönség ezekhez bármilyen technológián alapuló kommunikációs hálózaton keresztül, a kommunikációs folyamatot saját maguk kezdeményezve úgy férhet hozzá, hogy a hozzáférés idejét és helyét is maga választhatja meg. A „közönség tagjai egyénileg megválasztott helyről és időpontban” kitétel határolja el a „making available” felhasználási módot a nyilvánossághoz közvetítés („communication to the public”) átfogóbb kategóriájától.

A szerzői jog hazai intézményei

Magyarországon a szerzői jogok védelméről általános szinten a polgári törvénykönyv, speciális szabályként az 1999. évi LXXVI. törvény gondoskodik; a szabályozása teljes mértékben kompetens a vonatkozó közösségi jogi szabályozással. Magyarország részese valamennyi jelentős nemzetközi szerzői jogi egyezménynek, így a hazai jog a nemzetközi szabályozással is kompetens. Az 1896-ban létrehozott Magyar Szabadalmi Hivatal a szellemi tulajdon védelméért felelős kormányhivatal, a Kormány irányítása alatt működik, a felügyeleti jogokat a kutatás-fejlesztésért felelős tárca nélküli miniszter gyakorolja. A Hivatal feladat- és hatáskörébe tartozik:

- az iparjogvédelmi hatósági vizsgálatok és eljárások lefolytatása;
- a szerzői és a szerzői joghoz kapcsolódó jogokkal összefüggő egyes feladatok ellátása;
- az állami dokumentációs és információs tevékenység a szellemi tulajdon területén;
- a szellemi tulajdon védelmét szabályozó jogszabályok előkészítésében való részvétel;
- a szellemi tulajdon védelmére irányuló kormányzati stratégia kidolgozása és érvényesítése, állami intézkedések kezdeményezése, illetve végrehajtása;
- a szellemi tulajdon területén folyó nemzetközi, illetve európai együttműködés szakmai feladatainak ellátása.

Szerzői jogi jogvitás ügyben felmerülő szakkérdésekben a bíróságok és más hatóságok szakvéleményt kérhetnek a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett működő szakértő testülettől. Amennyiben a felhasználó és a jogosultak, illetve azok közös jogkezelő szervezete között nem jön létre megállapodás a díjazásról és a felhasználás egyéb feltételeiről, bármelyik fél egyeztető testülethez fordulhat, mely a szakértő testületen belül működik, s kizárólag javaslat készítésére és elfogadtatásának megkísérlésére jogosult.

A szerzői jogok nemzetközi védelme

A szellemi tulajdonjogok jogosultjainak nagy közössége, a filmgyártóktól a zeneszerzőkig, a szoftverfejlesztőktől a kiadóig, egyformán igényli a jogbiztonságot, a kiszámíthatóságot és a kalózkodóktól való védelmet. Ezt az igényt csak nemzetközi szinten lehet biztosítani.

Amíg a művek kizárólag eredeti formájukban léteztek, a szerzői jogi védelem aligha került szóba. A többszörözés nehézkes volt és általában egy új műalkotás létrehozásához vezetett. A könyvnyomtatás nyitott új dimenziót az alkotói művek felhasználásához, egyúttal a plagizálást is megkönnyítette. A szerzői jogi védelem fejlődésének következményeként az új technikai követelményekre adott válaszként új műkategóriák jelentkeztek, a piacra jutás új formái váltak lehetővé. Az alkotások piaci értékének felismerése indította el a szellemi tulajdon védelmének igényét. A nemzeti jogrendszerekben kiépített, területiális hatályú oltalmi formákkal párhuzamosan már a XIX. században megjelennek a nemzetközi egységesítésre irányuló törekvések.

A jogtulajdonosok (szerzők és előállítók) és a felhasználók eltérő érdekei közötti egyensúly 1886 óta egy nemzetközi keretegyezményen, a Berni konvención alapul. Ez biztosítja azokat a minimális normatívákat, amelyeket a nemzeti törvényeknek tartalmazniuk kell.

Az 1886-os, az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló Berni Uniós Egyezmény határozta meg először a szuverén államok közötti szerzői jogok biztosítását. (Ezeket később az 1952. évi Egyetemes Egyezmény is szabályozta, de ennek ma már nincs jelentősége.) A Berni Uniós Egyezmény alapján a szerzői jogok a kreatív mű megalkotásától jönnek létre: a szerzőnek nem szükséges azt bejegyeztetnie, vagy e jogának elismerését kérvényeznie. A mű létrejöttével a szerző automatikusan kizárólagos joggal rendelkezik a művet, vagy annak feldolgozásait illetően egészen a védelmi idő lejártáig - a szerző halála utáni 50 év - (vagy egyes országokban, amíg le nem mond ezekről). Az Egyezmény rögzíti a szerzői jog alapelveit, valamint meghatározza a minimum szabályokat. Több alkalommal is kiegészítésre és felülvizsgálatra került, legutóbb 1971-ben Párizsban.

A szomszédos jogi jogosultak jogait átfogó módon szabályozó nemzetközi egyezmény, az 1961-es Római Egyezmény az előadóművészek (kivéve az audiovizuális felvételekben rögzített előadások jogosultjait) és a hangfelvétel előállítók jogait szabályozza és korszerűsíti a legszélesebb értelemben vett nemzetközi egyezményi szinten. A Római Egyezmény szintén az alapelveket, illetve a legfontosabb szabályokat rögzíti. A nemzeti elbánást az egyezményben meghatározott védelem és

korlátozások figyelembevételével kell biztosítani. Főszabály szerint a nemzeti elbánás annak a szerződő államnak a hazai törvényei szerinti elbánást jelenti, ahol a védelmet kérik. A Római Egyezmény jelentősége, hogy három jogosulti csoport tekintetében létrejött a szerzői joggal szomszédos jogok jogdogmatikailag önálló köre, azonban évtizedekre volt szükség, hogy a nemzeti törvényhozások ezt átvegyék. A közben eltelt idő alatt az átviteli technikák és a vevőberendezések tökéletesedése révén a műsorsugárzási cselekmények nagy szerepet kaptak. Új terjesztési szolgáltatásokat hoztak létre és számottevően nagyobb lett a műsorszolgáltatási kínálat. Mivel a koaxiális kábeleket csak az 1960-70-es években kezdték alkalmazni, a kábelen történő terjesztés nem képezi elemét a Római Egyezménynek, mint ahogyan napjaink jelenségei, a jelkódolás és a digitális technikákból, multimédia-alkalmazásokból adódó új felhasználási területek sem. A televízió-műsorok védelméről szóló európai egyezmény (European Agreement on the Protection of Television Broadcast) 1961. július 1-jén lépett hatályba. A fenti egyezmény volt az első olyan nemzetközi okmány, amely rendelkezett a műsorszolgáltató szervezetek szomszédos jogi védelméről. Az egyezményben biztosított minimum jogok meghaladják a Római Egyezményben foglalt jogokat.

A műholdas műsort hordozó jelek védelméről szóló 1974. évi brüsszeli egyezmény célja a műsorsugárzó szervezetek közötti műsorjel-forgalom során a sugárzott televízió-, illetve rádiójelek védelme az esetleges illetéktelen vétellel szemben. Az Egyezmény célja az volt, hogy a szerzői jogi és a szomszédos jogi védelemben nem részesülő műsorjelek nemzetközi védelmét biztosítsa, hiszen e műsort hordozó jelek nagy része sem a Berni Unió Egyezmény szerinti szerzői műnek, sem pedig a Római Egyezmény szerinti védett szomszédos jogi teljesítménynek (rádió-, televízió-műsornak) nem minősül. Az Egyezmény a sugárzó, illetve műsorterjesztő szervezetek közötti műsorjel-forgalom során biztosítja a műsort hordozó jelek védelmét, az illegális vétellel („jellopással”) szemben hoz létre egyfajta speciális „szomszédos jogi” jellegű védelmet.

A nemzetközi szabályozás korszerűsítését indokolta az utóbbi évtizedekben végbement óriási távközléstechnikai és informatikai fejlődés, a műholdas műsorsugárzás megjelenése az 1970-es évek végén, majd tömegessé válása az 1980-as évektől, a digitális technika megjelenése a televíziózásban és a rádiózásban, az Internet és egyéb IP alapú tartalomszolgáltatási technikák megjelenése a legutóbbi években.

A Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó 1994. évi Marrakesh-i egyezmény keretében létrejött, a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló ún. TRIPS Egyezményhez a Kereskedelmi Világszervezet valamennyi tagállama csatlakozott. A TRIPS megállapodás ismerte el műként első alkalommal a szoftvert és az adatbázist. Bevezette a legnagyobb kedvezményes elbánás elvét, a bérleti jogot, valamint nemzetközileg szabályozta a jogérvényesítő eszközöket (ideiglenes intézkedés, vámintézkedések).

Az információtechnológia fejlődése azonban számos új problémát vetett fel: az internet, az elektronikus dokumentumok használata annyira sajátos technológia alkalmazását jelenti, hogy sokáig kérdéses volt, hogy a hagyományos szerzői jogi szabályok kiterjednek-e ezekre az eljárásokra, és ha igen, akkor milyen módon. Az internet, e világméretű elektronikus hálózat új kérdéseket vet fel a szerzői jog területén. A rajta levő elektronikus dokumentumokról bárki tökéletes másolatokat készíthet, amelyek azonos minőségűek az eredetivel, szemben a video- vagy a zenei kazetták másolatának minőségével. Minden dokumentum jóval szélesebb körben hozzáférhető, mint korábban bármikor. Akárkinek a műve lemásolható és idézhető a világ túlsó felén anélkül, hogy a szerzőnek arról tudomása volna.

1996. december 20-án a Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organization - WIPO) által megrendezett diplomáciai értekezlet két nemzetközi szerzői jogi tárgyú szerződés, a Szerzői Jogi Szerződés (WIPO Copyright Treaty - WCT), valamint az Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződés (WIPO Performances and Phonograms Treaty - WPPT) aláírásával fejeződött be. A szerződéseket, tekintettel arra, hogy számos rendelkezést tartalmaznak a digitális korszak technológiai kihívásaira, „Internet-szerződéseknek” is nevezik. A Szerzői Jogi Szerződés 2002. március 6-án lépett hatályba, az Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződés május 20-án. Mindkét nemzetközi szerződés további szabályokat tartalmaz - egymás rendelkezéseivel harmonizálva - a többszörözés, bérbeadás jogáról, a nyilvánossághoz történő közvetítés jogáról, a műszaki intézkedésekkel kapcsolatos kötelezettségekről, továbbá a jogkezelési adatokkal kapcsolatos kötelezettségekről. A WIPO-egyezmények ún. „ernyő” egyezmények, amelyek egyrésztől támaszkodnak az elmúlt évszázad nemzetközi jogalkotására, másrésztől kellően átfogó

szabályokat tartalmaznak ahhoz, hogy a jövőbeni technológiai fejlődés viszonyaira is alkalmazhatók legyenek. Az egyezmények alapvető célja, hogy digitális környezetben elősegítsék a szerzői jogok harmonizációját.

A WIPO Szerzői Jogi Szerződés lehetővé teszi a digitális hálózatokon használt művekhez való hozzáférésre is a nyilvánossághoz közvetítés jogának alkalmazását, ezzel egyértelművé teszi a Berni Unió Egyezmény rendelkezéseinek kiterjesztését a digitális környezetre. A WCT szerződés legfontosabb része a szerzői jog definíciója. A szerződés rendelkezik a számítógépes programokról, az adatbázisokról, a fejlesztés jogáról, a bérbeadás jogáról és a közreadás jogáról. A törvény megengedi a szerzőnek, hogy akár a nyomtatott, akár a digitális formában történő terjesztést kontrollálja. A szerződés az államok részére kötelezettséget állít fel annak érdekében, hogy a szerzők megfelelő védelmet élvezhessenek (technológiai védelmi intézkedések bevezetése, „on-line” kezelés és a licenc-szisztémák biztosítása, az effektív technológiai intézkedések kijátszása elleni hatékony jogvédelem). A szerződés szövege általános, alkalmas arra, hogy az egyes államok megfelelően szabályozni tudják a részleteket, és alkalmazkodni tud ezért az egyes nemzeti jogokhoz.

A Szerzői Jogi Szerződés részes államai kötelezettséget vállaltak arra, hogy betartják a Berni Egyezményben foglalt rendelkezéseket. A szerzői művek az Unióhoz tartozó valamennyi államban védelemben részesülnek:

a) azok a szerzők, akik az Unió egyik országának állampolgárai, megjelent vagy meg nem jelent műveikre nézve;

b) azok a szerzők, akik az Unió egyik országának sem állampolgárai, azon műveikre nézve, melyeket első ízben az Unió egyik országának valamelyikében adnak ki, vagy egyidejűleg adnak ki egy Unión kívüli és egy Unióhoz tartozó országban. "Megjelent művek" alatt a szerző hozzájárulásával kiadott művek értendők. Az Egyezmény által védett művek tekintetében a szerzők az Unió valamennyi országában azokat a jogokat élvezik, amelyeket a vonatkozó törvények a belföldieknek most vagy a jövőben biztosítanak (ún. nemzeti elbánás elve), valamint azokat a jogokat is, amelyeket ez az Egyezmény külön megad. (Azon állam joga irányadó mind a védelem terjedelme, mind jogi eszközei tekintetében, amely államban a védelmet aktuálisan igénylik.)

A részes államok jogalkotása a szerző részére kedvezőbb irányba bármely kérdésben eltérhet az egyezmények rendelkezéseitől. Az egyezmény lehetővé teszi azonban az Unióhoz tartozó országok számára, hogy közérdekből, különleges esetekben lehetővé tegyék a szabad felhasználást.

A WPPT naprakész szabályozást biztosít a Római Egyezmény két jogosulti csoportja, a hangfelvétel-előállítók és az előadóművészek (kivéve az audiovizuális előadóművészi teljesítmények) vonatkozásában; kimaradtak viszont a védelemből a rádió- és televízió-szervezetek. A WIPO napirenden tartja a rádió és televízió szervezetek szomszédos jogi védelmét célzó új nemzetközi egyezményre vonatkozó javaslatok megtárgyalását. A Római Egyezményt ugyanis számos állam nem ratifikálta, illetve a megerősítését számos esetben fenntartások kísérik. Az egyezmény eredeti hiányosságai (pl., hogy hatálya nem terjed ki a vezetékes átvitelre), illetve a területen azóta végbement fejlődés miatt mára már túlhaladottá vált. A műsorszolgáltatók szomszédos jogait sértő illegális cselekmények száma megnövekedett, és az utóbbi években elterjedt új műsorterjesztési technológiák (internetes műsorszolgáltatás, továbbközvetítés) további problémákat vetnek fel.

Az internetes műsorszolgáltatás (*webcasting*¹⁸) esetében egyes vélemények szerint teljes mértékben meg kellene különböztetni a *broadcasting*¹⁹ fogalma alá eső cselekményektől és a

¹⁸ Az on-line kommunikáció során az „audiovizuális anyagok” az interneten két módon juthatnak el a nyilvánossághoz. Az egyik az „on demand” (lehívásos) felhasználás, amikor a néző vagy hallgató maga választja meg valamely anyaghoz (műsorszámhoz) való hozzáférés helyét és idejét. A másik a műsorszámok - a vezetékes műsorterjesztéssel rokon - szerkesztett műsorfolyamban (ún. „streaming” technológiával) történő továbbítása. Az ilyen szolgáltatások a hagyományos rádió- vagy televízióműsoroaktól annyiban különböznek, hogy számítógépen hozzáférhetők, azonban annak háttérmemóriájában általában nem kerülnek tartósan rögzítésre. Ez - a műsorszolgáltatással megegyező módon történő - online tartalomszolgáltatást nevezik „webcasting”-nak vagy „simulcasting”-nak. Utóbbi esetben a műsor az Interneten történő közzététellel párhuzamosan hagyományos úton is terjesztésre kerül.

¹⁹ A nyilvános előadásra, sugárzásra, vezetékes nyilvánossághoz közvetítésre vonatkozó vagyoni jogok szerkezetét a nemzetközi, EU és nemzeti jogforrások igen eltérően szabályozzák. A BUE rendszerében a nyilvános előadás, a sugárzás és a

nyilvánosságához közvetítés (*communication to the public*) körében kellene szabályozni, ahol az internetes közvetítés engedélyezésének joga is fenn lenne tartva a jogosult számára. A japán álláspont szerint az internetes átvitel a „hozzáférhetővé tétel” (*making available*) keretében kellene szabályozni. Ez az elképzelés azonban nem különíti el egymástól a *streaming* és az *on-demand* szolgáltatásokat, holott a jogosultak érdekei szempontjából jelentős a különbség a két szolgáltatástípus között. Az is elhangzott, hogy semmiféle internetes terjesztési cselekmény ne élvezze a tervezett védelmet.²⁰

A nemzetközi védelem szervei

A szerzői jog nemzetközi szervezetei

- Egyesült Nemzetek Szövetsége (ENSZ),
- ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO),
- ENSZ oktatási, tudományos és kulturális szervezete (UNESCO),
- Afrikai Szellemi Tulajdon Szervezet (OAPI),
- Kereskedelmi Világszervezet (WTO),
- Európai Szabadkereskedelmi Övezet (EFTA),
- Magánjog Egységesítésének Nemzetközi Intézete (UNIDROIT).

A szerzői jog nem kormányzati szervezetei

- Nemzetközi Irodalmi és Művészeti Szövetség (International Literary and Artistic Association - ALAI),
- Amerikai Filmforgalmazási Szövetség (American Film Marketing Association - AFMA),
- Arab Társaság a Szellemi Tulajdonért (Arab Society for Intellectual Property - ASIP),
- Abu- Ghazaleh Szellemi Tulajdon (Abu- Ghazaleh Intellectual Property - AGIP),
- Szövetség az Audiovizuális Művek Nemzetközi Közös Jogkezelésére (Association for the International Collective management of Audiovisual Works - AGICOA),
- Európai Kereskedelmi Televíziók Szövetsége (Association of Commercial Television of Europe - ACT),
- Európai Rádiók Szövetsége (Association of European Radios - AER),
- Karibi Műsorsugárzási Unió (Caribbean Broadcasting Union - CBU),
- Szellemi Tulajdon Magánjogi Világügynökség (WIPLA),
- Nemzetközi Szellemi Tulajdon Tanulmányok Központja (Centre d' Études Internationales de la Propriété Industrielle - CEIPI),
- Magister Lucentinus (magiszteri képzés a szellemi tulajdon és az információs társadalom terén),
- Digitális Média Szövetség (Digital Media Association - DIMA),
- Európai Műsorsugárzási Unió (European Broadcasting Union - EBU),
- Könyvtári, Információs és Dokumentációs Szövetségek Európai Irodája (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations - EBLIDA),
- Amerikaközi Szerzői Jogi Intézet (Instituto Interamericano de Derecho de Autor - IIDA),

saját műsor vezetékekkel nyilvánosságához közvetítése három fogalom. A nyilvános előadás lehet „élő” vagy mechanikai eszközökkel történő, s utóbbinak sajátos „al-al esete” a sugárzott műsorok hangszóróval vagy hasonló módon való nyilvános előadása. A sugárzás a rádiófrekvenciás hullámokkal egyrészt az eredeti sugárzást (elvileg a műholdast is), másrészt a már sugárzott műsorok az eredetitől eltérő szervezet általi sugárzó vagy vezetékes továbbközvetítését jelenti. A WCT-ben a „nyilvánosságához közvetítés” a helyszínen jelen nem lévő közönséghez való eljuttatás. Ezen az átfogó fogalmon belül van a sugárzás, műholdas sugárzás, a vezeték útján nyilvánosságához közvetítés (a továbbközvetítés is) és az on-line hozzáférhetővé tétel is. A WPPT-ben a „nyilvánosságához közvetítés” tartalma szűkebb, nem fogja át a sugárzást, sem az on line hozzáférhetővé tételt.

A magyar Sztj-ben a szóbanforgó műfelhasználások három fogalomba tartoznak: - nyilvánosságához közvetítés sugárzással vagy másként; - sugárzott műnek az eredetihez képest más szervezet közbeiktatásával a nyilvánosságához való továbbközvetítése; - nyilvános előadás. A nyilvános előadás magyar szerzői jogi fogalma megfelel a BUE-ben foglaltaknak, szomszédos jogi fogalma azonban más: a nyilvános előadás a „nyilvánosságához közvetítés” része, nem pedig önálló felhasználás-típus.

²⁰ A webcasting tevékenységek jogi megítélése szempontjából a leginkább előrevívó megoldás az Európai Unió által is képviselt „*technológiai semlegesség elve*”, amelyet a tömegkommunikációs technológiák rohamos fejlődése, konvergenciája hívott életre. Lényege, hogy azonos tevékenységekre azonos (jogi) szabályozás alkalmazása indokolt, függetlenül attól, hogy milyen technikai megoldás segítségével valósulnak meg. „*A technológiai konvergencia azt jelenti, hogy a szolgáltatásokat korábban korlátozott számú kommunikációs hálózat hordozta, míg ezeket most több, egymással konkuráló hálózat is kínálhatja. Ebből következik a szabályozás technológiai semlegességének szükségessége: azonos szolgáltatásokat elvileg azonos módon kell szabályozni, tekintet nélkül azok továbbítási módszerére.*” Mivel a webcasting is műsorszolgáltatás, arra is a műsorszolgáltatásra vonatkozó jogi szabályozást kell alkalmazni.

- Audiovizuális Szerzők Nemzetközi Szövetsége (Association Internationale des Auteurs de l' Audiovisuel - AIDAA),
- Írók és Zeneszerzők Társaságai Nemzetközi Szövetsége (Confédération Internationale des Sociétés d' Auteurs et Compositeurs - CISAC),
- Reprógráfiai Szervezetek Nemzetközi Szövetsége (International Federation of Reproduction Rights Organisations - IFFRO),
- Színművészek Nemzetközi Szövetsége (Fédération Internationale des Acteurs - FIA),
- Zeneművészek Nemzetközi Szövetsége (Fédération Internationale des Musiciens - FIM),
- Nemzetközi Újságírói Szövetség (Fédération Internationale des Journalistes - IFJ),
- Hangfelvétel- ipar Nemzetközi Szövetsége (International Federation of the Phonogram Industry - IFPI),
- a szellemi tulajdonra, a verseny- és adójogra szakosodott Max Planck Intézet (Max- Planck-Institut für Geistiges Eigentum, Wettbewerbs- und Steuerrecht).

A WIPO

A szellemi tulajdon természeténél fogva nem szorítható államhatárok közé, nemzetközi oltalomra van szüksége, ami az államok közötti szerződések rendszerével biztosítható. A múlt század végétől kiépülő rendszer egy nemzetközi szervezet megalakítását igényelte. A Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organisation) létesítésére vonatkozó egyezményt 1967-ben írták alá Stockholmban, 1970. április 26-án lépett hatályba (ez a nap a szellemi tulajdon világnapja). A jelenleg 184 tagállamból álló szervezet 1974 óta az ENSZ szakosított szerveként működik. A WIPO fő feladata az államközi együttműködés előmozdítása és koordinálása a szellemi tulajdonvédelem területén.

xxx

A nemzetközi szerzői jogvédelem sajátossága, hogy a szerzői jog- és cselekvőképesség elismerése világszerte területiális hatályú maradt.

A BUE szabályai szerint a szerzői jogi tényállásoknál annak az államnak a jogát kell alkalmazni, ahol a szerzői jogfelhasználás vagy jogsértési cselekmény történt. A külföldi művek magyarországi védelmének a szerzői jogi törvény szabályai irányadóak, mely szerint olyan műre, amely először külföldön került nyilvánosságra, a törvényben meghatározott védelem csak akkor terjed ki, ha a szerző magyar állampolgár, vagy ha a szerzőt nemzetközi egyezmény, illetőleg viszonyosság alapján a védelem megilleti; ha a külföldi védelmi idő rövidebb, mint a magyar, az az irányadó.

A szerzői joggal szomszédos jogok védelmére a territorialitásból eredő korlátozás nem vonatkozik. A külföldi szomszédos jogi jogosultak, illetve teljesítményeik Magyarországon feltétel nélkül az itteni jogosultakkal, teljesítményekkel azonos védelemben részesülnek. A szomszédos jogi adatbázis-védelem az Európai Közösség valamely tagállamában honos jogosultak javára áll fenn.

A szerzői jogokat annak az államnak a joga szerint kell elbírálni, amelynek területén a védelmet igénylik. Amennyiben a műre vonatkozóan szerződéskötésre került sor, a szerződésre vonatkozó jog annak az államnak a joga, amelyben a szerződés megkötésének időpontjában a felhasználó lakóhelye, szokásos tartózkodási helye, illetve székhelye, vagy a telephelye van (a felek a szerződésben az alkalmazandó jogot másképp is megválaszthatják).

Külföldi elemet is tartalmazó jogvitában elsősorban a nemzetközi egyezmények rendelkezéseit kell alkalmazni. A magyar nemzetközi magánjog alkalmazására akkor kerülhet sor, ha az adott kérdést nemzetközi szerződés nem szabályozza.

A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a szerzői jog átruházhatóságának (és a jogáttruházás korlátainak) a kérdése olyan, a szerzői jog tartalmára vonatkozó, alapvetően anyagi szerzői jogi kérdés, amelyet - elválasztva a szerződés kötelmi jogi jellemzőitől (érvényessége, teljesítése, szerződésszegés stb.) az anyagi jog, a BUE és más nemzetközi szerződések alapján kell megítélni. A védelem terjedelme, valamint a szerző jogainak védelmére biztosított eszközök igénybevétele tekintetében kizárólag annak az országnak a törvényei az irányadóak, ahol a védelmet igénylik.

Közösségi védelem

Nincsen közös európai közösségi szerzői jog, miután a szellemi tulajdon nem közösségi, nem szupranacionális politika. Az uniós szabályozás célja a belső piac működésének szabályozása, tekintettel a szerzői jog gazdasági relevanciáira. A tárgyban született közösségi acquis:

- a Tanács 91/250/EGK irányelve a számítógépi programok jogi védelméről;
- a Tanács 92/100/EGK irányelve a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joghoz kapcsolódó egyes jogokról;
- a Tanács 93/83/EGK irányelve a műholdas műsorsugárzásra és a vezeték útján történő továbbközvetítésre alkalmazandó szerzői jogra, és a szerzői joghoz kapcsolódó jogokra vonatkozó egyes szabályok összehangolásáról;
- a Tanács 93/98/EGK irányelve (1993. október 29.) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejének összehangolásáról;
- az Európai Parlament és a Tanács 96/9/EK irányelve (1996. március 11.) az adatbázisok jogi védelméről;
- az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól;
- [az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve \(2001. május 22.\) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról](#) („infosoc” irányelv) - egyik célja a WIPO szerződések átültetése a közösségi jogba;
- az Európai Parlament és a Tanács 2001/84/EK irányelve (2001. szeptember 27.) az eredeti műalkotás szerzőjét megillető követő jogról;
- az Európai Parlament és a Tanács 2004/48/EK irányelve (2004. április 29.) a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről;
- a Tanács 241/99/EK rendeletével módosított 3295/94/EK rendelete a hamisított vagy kalóz áruk szabad forgalomba bocsátását, kivitelét, újrakivitelét vagy felfüggesztő eljárás alá vonását tiltó intézkedések megállapításáról;
- a Bizottság 2549/99/EK rendeletével módosított 1367/95/EK rendelete a közösségi alaprendelet végrehajtására;
- a Tanács 1383/2003/EK rendelete az egyes szellemi tulajdonjogokat feltehetően sértő áruk elleni vámhatósági intézkedésekről és az ilyen jogokat ténylegesen sértő áruk ellen hozandó intézkedésekről.

Az Európai Unió irányelvei a „sugárzás”, mint felhasználás fogalmi körébe helyezik a műholdas sugárzást is, mert a jelleg és célja (azaz a művek nyilvánosságához való közvetítése) műholdas adóállomás esetében is ugyanaz, mint a földfelszíni sugárzásnál (műsorszórásnál), összhangban a „technológiai semlegesség elvével”. Műholdas sugárzás, ha a jelek a nyilvánosság körében közvetlenül foghatók, vagyis azokat a rádió vagy televízió-szervezet felelőssége és ellenőrzése mellett juttatják el a műholdra és onnan a Földre. További feltétel, hogy a jelek közvetítése megszakítatlan láncolatot alkosson, és a közvetítés a nyilvánosság által történő vétel céljából történjen.

A felhasználási cselekmény megvalósulását illetően nem volt teljességgel egyértelmű, hogy a szerzői jogilag értékelt sugárzási cselekmény csupán abban az államban valósul-e meg, amelyből a program „kiindul”, azaz ahonnan a programhordozó jeleket a műholdra „fellövik” („adóállam”), vagy azon államokban is, amelyekben e jelek közvetlenül vehetők, azaz a vevőállamokban. A vételkörzet szempontjából lehetetlen elhatárolni egymástól a külföldre ill. belföldre irányuló sugárzást, a műsört hordozó rádióhullámok nem veszik figyelembe az országhatárokat, minden esetben fogni lehet azokat kisebb vagy nagyobb külföldi területen is. Gyakorlatilag az egyedüli jellemző, amelynek alapján a belföldi és külföldi műholdas sugárzást el lehet határolni, az a sugárzási folyamat megindításának helye.

A műholdas sugárzás meghatározó fogalmi eleme a nyilvános vétel lehetősége. A nyilvános műholdas átvitelben álló felhasználás kizárólag abban a tagállamban történik, amelyben a műsorsugárzó szervezet felelősségére és ellenőrzésével a műsorszóró jeleket a műholdra sugározták („adóállam elmélet”). A szerzőnek kizárólagos jogot kell biztosítani a művének nyilvános műholdas átvitelére. A felhasználásért a jogdíjat az adó állam közös jogkezelőjéhez kell befizetni

a műholdas sugárzást végző szervezetnek (a műsorszolgáltatónak), és ezzel a felhasználás a többi (vevő) államban is jogszerű. Az új rendelkezéseken keresztül az Európai Unió bevezeti az európai jogrendszerbe a WIPO Internet-Szerződéseinek legfőbb kikötéseit, eleget téve így a nemzetközi kötelezettségeknek.

Európai Unió intézmények

- [Az Európai jogalkotási figyelője](#) (Legislative Observatory)
- [CELEX \(Cummunitatis Europae Lex\)](#)
- [Európai Audiovizuális Művek Megfigyelő Központja](#) (European Audiovisual Observatory)
- [Európai Bíróság](#)
- [Európai Bizottság](#)
- [Eur - Lex](#)
- [PreLex](#)
- [Az Európai Unió Bizottságának Belső Piaci Főigazgatósága](#)
- [Az Európai Unió Információs Társadalomért felelős Főigazgatósága](#)

Felhasznált irodalom

- http://tmt.info.omikk.bme.hu/show_news.html?id=1706&issue_id=21
- www.dura.hu/html/jogvedelem/szerzoi.htm
- http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=1708&issue_id=21
- <http://rs1.szif.hu/~gerseig/mltezisek.doc>
- www.mszh.hu
- www.wikipedia.org
- <http://eupatent.hu/node/62>
- www.sbgk.hu/documents/Szamosi/internetszerzoi031208.doc
- <http://krono.inaplo.hu/index.php/inter/inter-halozati-jelensegek/507-a-szerzoi-jog-fogalma>
- www.szenisch-schreiben.at/ludwig/Hungary.pdf
- www.sarandpartners.hu/pdf/04.pdf
- www.hpo.hu/szerzoi_jog/alapok
- www.akti.hu/tanulmany/dok/beky_01.doc
- http://fotozz.hu/cikket_megmutat?cikk_ID=61
- www.talaljuk-ki.hu/dok/a_szellemi-tulajdon.doc
- www.mediakutato.hu/cikk/2004_02_nyar/09_nehany_gondolat